

Uredila Višnja Kačić Rogošić

Marko Mandić

Buljan materijal¹

Pitao sam se, dali pišem na ovom svom iskonstruiranom hrvatskom, koji je dapače rezultat surađivanja u projektima koje je stvarao Ivica, pa se onda to lektorski obradi, ili da pišem na slovenskom pa se kasnije sve prevede?

Zvoni telefon. Krajem augusta 2003.

Da?

Ivica Buljan tu. Možeš doći danas na moju predstavu *Schneewitchen After Party* u Željeznički muzej? Dao bih ti tekst *Medeja materijal – Krajolik s Argonautima* Heinerja Müllera. U Dubrovniku smo sa Senkom Bulić radili i izveli Medejin dio, sad dodajemo Jazona i Ditku Haberl.

Da. Doći ću.

Gledam predstavu. Vrlo me se dojmila. I glumci u njoj: Ana Karić, Veronika Drolc, Niko Goršič i Robert Waltl. Pa muzika, izvođena u živo. Mitje Vrhovnika Smrekara. Te kostimi Ane Savić Gecan.

Ivica mi predaje Müllerov tekst.

Čitam. Oduševljen sam.

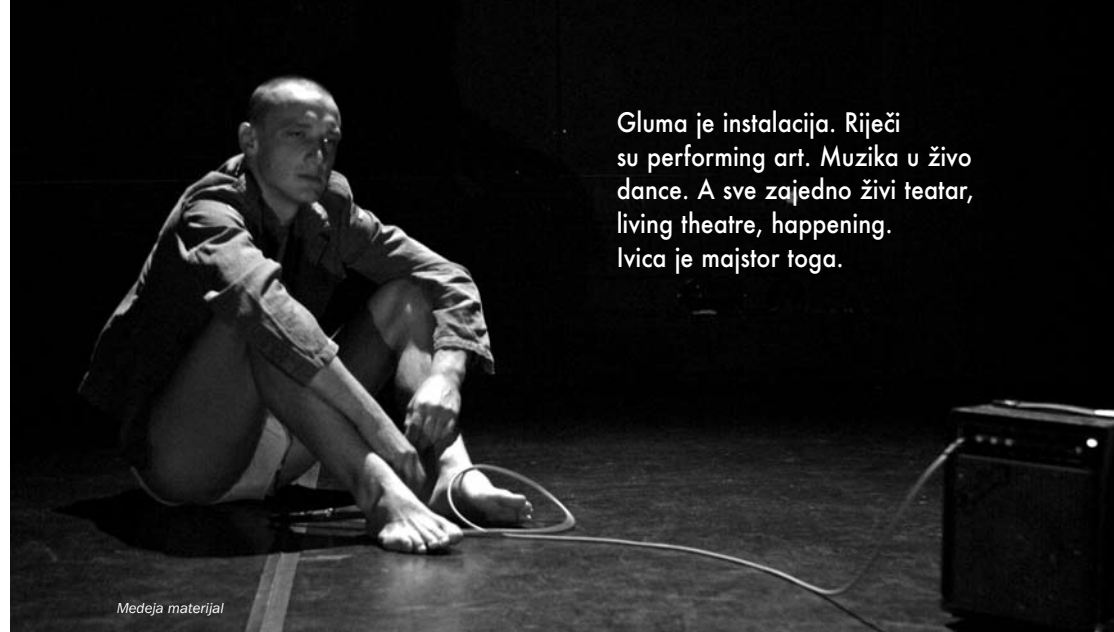
Prva proba za kuhinjskim stolom kod Ivice. Uspoređujemo slovenski i hrvatski prijevod. Dešifriramo zamke i spuštamo na zemlju, u dokumentarnu dikciju Müllerovske metafore, primjere, abstrakcije, slike. Jazonov monolog dijelimo na manje cjeline i dajemo jim imena, koja su neke vrste šifre, lozinke, asocijacije za background i način, formu izvedbe. Na primjer: Ja, Mornar, East Berlin, Jesenin/Rade Šerbedžija, Wim Wenders/Bukowski i Gađarin.

Druge proba počinje uz kavu na ljubljanskom gradu. Svo

troje, Senka, Ivica i ja, pijemo espresso, u to vreme još se moglo pušiti u lokalima. Oni su došli pravo iz Zagreba. Imam tremu. Ali kako sam kasnije još puno puta doživio, te Ivica gurne u akciju: Odkvači! Jednostavno te baci u izvedbu. Spustili smo se na binu tadašnjeg Mini teatra na gradu. Dali su mi stalak za mikrofon, da bih imao osjećaj punk izvođača. Na toj probi mikrofon nije bio uključen. Odkvači! Monolog je kao pjesma, kao koncert! Senka i Ivica su sjeli na klupe. A ja kao na nekoj ludoj audiciji jašem, galopiram kroz monolog, da bi očarao svoje nove suradnike. Bili su sjajni gledaoci. Bio je užitek prenjeti suštinu preko granice. Iako sam se stidio, sam se baš zbog njih dvoje usudio ludirati, eksperimentirati, kriknuti, glupirati.

Prva prava izvedba bila je već prvo gostovanje. U Venezueli. U nekom muzeju. Prostor fenomenalan. Malo raspada. Senka i Ditka sjajni. Ivica iz publike dobacuje Medeji replike dadilje. Ja u nekoj sobi, napuštenoj od svih, u nekom ko bajagi Jazonovskom stanu pušim cigarete, gledam TV i otvaram limenke piva i glumim svoj Jazonovski *private moment*.

Imali smo još puno izvedbi. Prostori su bili totalno različiti i sa velikim očekivanjem sam čekao na lično definiranje zahtjeva, koje nam određuje novi prostor. Smjer performiranja mjenjao nam se prema prostoru.

Medeja materijal

Prošlog novembra smo na festivalu Perforacija u New Yorku posle više nego jednogodišnje pauze ponovno igrali Pasinolinjevog *Pilada*. Sa iskustvom igranja u kazalištu La MaMa i na turneji po Europi, na različitim lokacijama, od sale za balove, preko crkva do gladiatorske arene, i u različitim kulturnim sredinama, je posle američkih izbora, po kojima je Obama nasljedio Trump, naša priča pričala totalno drukčiju priču. Tamnopusi Orest, početnik demokracije po uzoru Atene, i buntovnik, njegov bivši prijatelj Pilad sa crno ofarbanim pimpekam, jer "I want to be Orestes!", su krajem 2017. drugi likovi. A i naša predstava, izvedena u La MaMa galeriji, dobila je suroviju verziju, galerijsku verziju. Sve i svi smo izloženi promatranju. Vivisekcija je na dlani. Gluma je instalacija. Riječi su performing art. Muzika u živo dance. A sve zajedno živi teatar, living theatre, happening.

Ivica je majstor toga.

Ovaj put je za zadnju scenu, kad sam kao Pilad ponovo obučan, sad u Pasinolinja, koji razgovara sa Atenom, predložio, da prema kraju scene izademo sa publikom na ulicu pred galerijom, slično smo vani povelili publiku i u Spolettu, Lisabonu i Ljubljani, ali sa tom razlikom, da neka u New Yorku stanem usred ceste, a između pjevanja *Bandiera*

Gluma je instalacija. Riječi su performing art. Muzika u živo dance. A sve zajedno živi teatar, living theatre, happening. Ivica je majstor toga.

Rosse neko će mi staviti prozirnou vreću na glavu. Ivica je uvijek uspio na skrivačke zamoliti nekoga iz publike, da to obavi. Na zadnjoj izvedbi srednješkolca, pa su njegova zbunjenost posle akta ubijanja i nakon nekoliko trenutaka jurnjava, kad sam mu ležeći na cesti, automobili su vozili pokraj, šapnuo Go!, bile savršenstvo bez mane. Potresno. I ispunjavajući planiranu aluziju na smrt Pasinolinja.

Otvarati kazalište ljudima, životu, izaći na ulicu, pomiješati se s realnošću svijeta.

U veliko mi je zadovoljstvo, da je predstavu *Balkon* Jeana Geneta u Münchenu izrežirao tako, da moram izbezumljeni revolucionar Roger gol pozvati i voditi publiku na ogroman trg ispred Marstalla, da vidi predstavničke režima na balkonu, u velikom prozoru, i na slovenskom pjevati *Internacionalu* te ljude nagovoriti, da pjevaju sa mnom. To je izazov. U snjegu ili u miloj noći, kiše do sada još nismo imali, ali svakako stvara se neobično uzbuđenje, kada kolektivno na različitim jezicima pjevamo tu pjesmu.

Miks jezika.

Zahvalan sam Ivici, da mi je povjerio uloge na različitim jezicima. Jer jezik te određuje. A različiti šire. Konstantan nedostatak u komunikaciji, tu potrebu po projekciji svojih

Tretirati svaku probu kao da je već izvedba. I stalno dopunjavati. Ali biti spreman već danas performirati, pokazati to publici.

želja, naših žudnji, preispitivati u različitim govornim legama. Pokušavati približiti se drugome na stranom jeziku. Ali ionako je svaki tekst na početku strani jezik. Barataci sa njime kao da je partitura, muzika, igrati se sa riječima, pokušavati uhvatiti melodiju neke druge sredine. Uživati u izgovaranju kao da se pjeva.

Pitao sam se, dali pišem na ovom svom iskonstruiranom hrvatskom, koji je dapače rezultat surađivanja u projektima koje je stvarao Ivica, pa se onda to lektorski obradi, ili da pišem na slovenskom pa se kasnije sve prevede?

Ali odgovor pada sam od sebe jer je komunikacija između lvice i mene skoro isključivo na hrvatskom (ok, sh), mislim, da ću lakše formulirati stvari i prirodu kreiranja kroz taj jezik, taj žargon.

Kazalište, gledališće, pozorište, a i sva polja stvaranja su oaze ekstrema, klimaksa. Tu se može, tu se mora opustiti potpuno, ići na put zaborave, izbrisa. Priziva se ono daleko iz prapočetka teatra, ono ritualno, šamansko, ono bestialno i karnevalsko. Traži se trans. Na sceni i u publici. Kad gledam i radim lvičeve predstave, one me bace iz takta, iz moje stabilne mreže u neku novu konstalaciju, koja me kao muzika svojim ritmom i zvukom prebacuje u ponore nemogućeg, neočekivanog. A to neočekivano su preokreti, prijelazi, koji nemaju stalne i iste formule. Ponekad su na rez, ponekad su nevidljivi, a uvijek bliski i nekako usput. I to iznenadi, šokira. Šokira intima, rastvaranje, skidanje maski i pokazivanje nemoći.

Tretirati svaku probu kao da je već izvedba. I stalno dopunjavati. Ali biti spreman već danas performirati, pokazati to publici. Pa i da, redatelj je publika. Sa Ivicom sam se oslobodio pritiska savršenstva. Jer je savršenstvo trenutak, to sada, to, što se dešava u tom trenu. Nemam panike zbog teksta, jer Ivica kaže: uzmi tekst pa čitaj! I uživam već na čitačkoj probi. Nije mi problem isprobavati akcije sa papirnom u ruk, čak one najzahtjevnije, najekstremnije, fizički ili psihički. Osim jednom u New Yorku, kad smo radi-

li *Pilada*, jer zbog umora nisam video kroz naočale, pa sam za budućih dva, tri dana kupio cvikere sa dioptriom +2. I stimalo je.

Pilad je pisan u *verso libero*. Ivica nas je stalno nagovarao, da izbjegavamo zaustavljanje u govoru na mjestima gdje bi misao trebala ići dalje. Ali uporno su nam se javljale stanke, pogotovo zbog grafičke slike. Vidiš, da je sljedeća

riječ u novom

redu. I to zbunjuje, nesvesno zaustavlja. Ivica je predložio prepisku u prozu. I krenula je nova era u našem radu. Sve je bilo tečnije. Pa i tačnije. Mislim, da je ta metoda savršena za rad na svim poetskim tekstovima.

Kao i njegova uputa: Briši zarez. Briši tačku. Šibaj dalje!

Ili za nabranjanje: Jedan, dva, tri! Da misliš stvari, pojmove, ljude, bilo šta, što se nabraja, kao jedan, dva, tri ... Ili prvo, drugo, treće, četvrto! Svaki dodatak je stupanj dalje, više.

Ili kad si krenuo glasom previsoko, izvan svojih gabarita, kad si se izgubio u umjetnom, fulanom, kad si zaglavio u glumacijones, lupni nogom u pod, vratit će te ta akcija u organsku sferu. Lupni nogom i tvoj ja se spušta niže.

I caka sa naslovom filma. Kaži, a pogotovo kad ima puno riječi, kao da je naslov filma. Nikad nećeš fulat intonaciju, jer imamo naslove filmova ugravirane u glavi, u tijelu, u govoru kao cjeline. U Glemabajevima sam, überspannt Leone, trebao izgovoriti moja paranoidna mašina. Ivica mi je predložio misliti tu formulaciju kao da je naslov filma *My Own Private Idaho*.

Upravo je na televizoru kriknula žena, duboko iz sebe, snažnim glasom. Po više puta. Voditeljica workshopa za anoreksične cure. Terapeutkinja. I rekla: izražavanje krika je vrlo važno. Time izražavamo sami sebe. Vrti se poljski film *Tijelo*.

Filmske referencije su česte u radu sa Ivicom. Te zajedničko gledanje i traženje sličnosti sa našim komadom, ulogama koje igramo. Usporedbe sa filmovima, serijama, da bi brže shvatili dramaturgiju određenih scena.

Filmovi, autori filmova ili glumci/uloge iz nekih filmova su nam šifre, trigeri, daju nam kod atmosfere.

Lynch, von Trier, Tarantino, Fellini, Pasolini, Kusturica, Noé, Haneke, Bergman, Kaurismäki, McQueen, da ne nabrajam dalje.

Inspirirati se djelima vizualne umjetnosti, klasičnom i suvremenom.

U *Zatvaranju ljubavi* Pascala Ramberta spominje se fotografija Johna Lennona i Yoko Ono autorice Annie Leibovitz sa naslovne strane magazina *Rolling Stone*. Dugo smo se ponašali kao da nam je jasno o kojoj fotografiji je riječ, ali nismo imali pojma. Na jednoj probi Ivica pokazuje tu naslovnu stranu, da bi ju inscenirali i postala je ta kompozicija njihovih tijela, nje u trapericama a njega golog i zgrčenog kao slovo Z priljubljen uz nju, centralna radnja između Pie Zemljčić i mene.

Ponekad je nužno ilustrirati, bukvalno izvesti to što piše, pretjerivati toliko ili, što je i isto, biti toliko jasan, da bi i Eskimi razumjeli, kao što nam Ivica često kaže.

Izljučiti iz scene osnovne slike, akcije i esencijalne, neophodne rečenice, kao da pripremamo strip.

Leone dosta raspravlja o slikarima. Nama je za prizor sa Angelikom, pogotovo zadnji, u kojem Leone izlaže svoju unutrašnjost, svoj košmar, genealogiju svoje familije, svoj strah i sukob sa ocem, u kojem ga Angelika, ovaj put u ulogi terapeutkinje, sluša i vodi kroz izgovaranje svoje griznje savjesti, da pripada rodu ubojica, vrlo pomogla slika Luciana Freuda, slika golog raskrečenog muškarca ležećeg na kauču, koji se ispovijeda nekoj ženi. Ta, prema drugome totalno otvorena, bolna, ranljiva intimna pozicija tijela bila je izvor svih emotivnih stanja.

Na probama smo posle prvog prizora sa Angelikom odmah odigrali i zadnji, a nakon tog ponovno počeli prvi i sve to ciklično ponavljali po više puta. Repetiranje te vuče sve dublje i dublje, a osjećaj kraja mijenja početak. Kad ponavljaš, trebaš nastaviti sa energijom, pulziranjem, trebaš ići dalje sa bombom, koja je nastala. Jednom sam bio potpuno iscrpljen, izgubljen, nisam znao, kako dalje. Ne znam, ne mogu! A Ivica: Tek sad je početak. I potvrdilo se, da smo baš zbog neodustajanja došli do potrebne rafiranosti.

Kad si zaglavio u glumacijones, lupni nogom u pod, vratit će te ta akcija u organsku sferu. Lupni nogom i tvoj ja se spušta niže.

Pylade

Ivičina čuvena vježba košarke ili neke druge igre sa loptom bez lopte, a uz to govoriti tekst.

Nikad ne možemo predvidjeti, gdje nas čeka rješenje.

Ivičina čuvena vježba košarke ili neke druge igre sa loptom bez lopte, a uz to govoriti tekst. Budući da sam bio uvijek debil za loptu, moram dvostruko raditi, ali uživaju kolege i prisiljeni su se puno smijati mojoj nesposobnosti. I tako se znoje i trče za imaginarnom loptom Fabriczy, stari i mladi, Altmann, Silberbrandt, Leone i još koji lik i do zadnjeg daha driblaju, se dočepuju do lopte, bacaju na fiktivni koš i usred borbe žestoko izgovaraju dialoge.

Boriti se, izgovarati tekst kroz rukoborbu, uz ples, uz dodir samo određenih dijelova tijela, između trčanja, ljubljenja.

Sve je duel, mjerenje moći, sukob, napad i obrana.

Preplet ljubavi i mržnje, tučnjave i ljubljenja, grčeva i opuštenosti, urlanja i tišine.

Kao kod Müllerovog *Macbetha After Shakespeare* sa Milenom Zupančić kao Lady Macbeth. A i sa testosteronskim suparnicima, natreniranima na probama sa koreografkinjom Tanjom Zgonc.

Kao *U samoći pamučnih polja* Bernard-Marie Koltèsa sa Robertom Waltlom u ogromnoj napuštenoj hali tvornice aluminija u Kidričevom kod Ptuja. Uz živu muziku braće Sinkauz su tijela naših uloga, Kupca i Ditera, konstantno u pokretu, napetosti, neke vrste bojnog plesu, između zavoda i odbijanja, dok ne dođu do duge seanse zajedničkog vrtenja.

Kao sa baronicom Castelli Nataše Barbare Gračner, konstatan raj, a i uništavanje drugoga, sve zbog ljubomore i ljubavi i seksualne uzbuđenosti.

Kao bračni par iz *Edipa u Korintu* u SNG Drama Ljubljana. Sa Veronikom Drolc smo dugo dugo prilijubljeni jedan uz drugoga, tijela su nam se spojila, a svako od nas dvoje orgijastično traži tjelesni sukob, a i strast ne samo sa partnerom, nego i s drugima. Moj Polib skoro kod svih, kod Ditke Haberl, kod Leukovih roditelja, a pogotovo kod

Leuka. Zajednički striptiz uz recitiranje poezije. Aljaž Jovanović na sceni, ja se skidam sjedeći u parteru između gledaoca. Pa kasnije ples/borba u koreografiji Tanje Zgonc sa muzikom Mitje Vrhovnika Smrekara, koja uvijek loži vatru za sve radnje na sceni.

Kao kod bračnog para iz Koltèsovog *Sallingera*, pa kasnije *Ma & Al* sa Senkom Bulić. Tu pada, tu se ne šteti, tu se urla, trpi, trga, grli, ljubi, voli, tu se pije, čak i pravi alkohol, da bi pokazali svu tuđu roditelja, koji ostaju sami. Totalna predaja i totalno povjerenje. Sve je ekstremno, performativno, igrajući se sa relacijama ja privatno, ja glumac, ja performer, ja gledaoc, ja partner. Potpuno se probija četvrti zid. Na kraju si organiziramo ponovno vjenčanje, a publiku zamolimo za *wedding song*, ali ne onaj klasičan, zamolimo jih, da pjevaju *House of The Rising Sun*. U &TD-u smo uz to otvorili velika vrata i izašli van. Senku sam, normalno, kao se to radi sa nevjestama, držao u naručju. Jednom je bilo vani puno snijega. Pa je slika bila još ljepša.

Tijelo izražava duh i misao. Govor i tijelo su spojeni. Jedno pjeva drugog i obratno.

Ivica kao redatelj ohrabruje tijelo, korištenje tijela. To je stroj koji proizvodi misao, pokrete, glas i različite osobe. Pa su te osobe zbog svojih unutrašnjih ekstrema prisiljavane pokazati misli i emocije. Stvaraju se sa kombiniranjem različitih disanja, različitih volumena glasa, od tišine do krika, te stezanja i opuštanja različitih jedinica tijela. Govor Ivica razumije kao dio tijela. Tu se rađa, u krvavom i sirovom. I sam tekst, kojeg kroz rad materializiramo, shvaća kao tijelo, najzujbudljivije je baratati s njime, kada ima snažan erotski naboj. A duh, doći će valjda ponekad, kao pribitak uronjenosti u konkretne zadatke.

Sjedeti u krugu i čitati *Elementarne čestice* Michela Houellebecqa i nakon pročitano zajedno dešifrirati priču, odnose, odrediti tačan timeline. Ivica inzistira na detektiranju, spotiranju svih sitnica, čak i nebitnih, koje bi nam pomogle u potpunosti vidjeti slike, a i shvatiti, nekako već preko čitanja proživjeti, sve situacije upisane u kompleksitet tekstova. Zanimljivo je vidjeti kako, kad razmijenimo utiske, različito percipiramo to što smo čitali ili samo slušali, i kako se kroz grupnu dinamiku, razgovor, vrlo aktivan, nabrijan, ponekad sa puno žuča, da bi drug drugome objasnili, kakvo je naše viđenje i mišljenje, mašta

širi, dopunjava, komplementira, i imamo na kraju svi dojam, da smo gledali isti film.

I onda nije teško pokazati taj roman (ili u nekom drugom slučaju neku drugu predložku). Baš to zajedničko češljanje teksta, koje ne traje kratko, nas povezuje i obavezuje.

A i vježbanje instrumenata i komada za predstavu.

Te zadaća, da si svako odabere iz romana jedan filozofsko naučniški part i jedan opis događaja, te prema tom materijalu pripremi prezentaciju, dva mala performensa. A imamo totalno slobodu kako. Sve forme su dozvoljene.

Pa onda užitak kad si pokazujemo, što smo pripremili. I stvori se izvanredna klima, drug drugome smo zahvalni za pokazano. Pokazano nam je poklon. Inspirira nas.

Ivica uvijek stvori odličnu atmosferu za rad.

Za kreaciju.

Za razmahnulost mašte.

Za užitak.

Za slobodu.

Za život.

Stiže Ivičev sms: Vijenci ili kaktusi?

Odgovaram: Vijenci. Na današnjoj smo predstavi bili rakete.

¹ Prema tvrdnji autora ovdje opisivani stvaralački proces uvelike je određen jezikom. Kako bismo ga vjerodostojnije prenijeli, tekst nije lektoriran.